

מסכת חגיגה

פרק שני אין דורשין

דף י"א

אין דורשים בעריות לשלושה

לשון המשנה הוא, אין דורשים בעריות בשלושה, ומשמע, שכשהם שלושה, הרב ושני תלמידיו, לא ידרוש בעריות, אולם מסקנת הגמרא, שדבר זה מותר, ורק כשהם שלושה תלמידים חוץ מהרב, לא ידרוש להם הרב בעריות.

ומתחילה היה נראה, שהכוונה לכל דיני עריות, כלומר כל דיני עריות לא ילמד הרב שלושה תלמידים או יותר יחד, ורק לשני תלמידים או תלמיד אחד מותר ללמד דיני עריות.

ואמרו, שענין זה, שאסור ללמד דיני עריות לשלושה תלמידים יחד, למד מהכתוב, "איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה אני ה'" (ויקרא י"ח ו), שכן שלושה נזכרו בכתוב הזה, (א) "איש", (ב) "איש", (ג) "שאר בשרו", ואמר הכתוב "לא תקרבו לגלות ערוה" כלומר כשהם שלושה לא יקרבו לגלות טעמי פרשת עריות.

אולם דחו זאת, שכן מצינו כתובים נוספים, שנאמר בהם "איש איש", ולא נדרשו כן, אלא לרבות נזכרים שמוזהרים על הדבר כישראל, כגון "ואל בני ישראל תדבר לאמר איש איש כי יקלל אלקיו ונשא חטאו" (ויקרא כ"ד ט"ו), וכן "ואל בני ישראל תאמר איש איש מבני ישראל ומו הגר הגר בשרא אל אשר יתן מזרעו למלך מות יומת עם הארץ ירגמוהו באבן" (ויקרא כ"ב ב), ששני הכתובים הללו נדרשו בשווה, לרבות נזכרים שמוזהרים על ברכת השם ועל עבודה זרה כישראל, ואם כן הוא הדין "איש איש" האמור בעריות, בא לרבות את הנוכרים, שמוזהרים על העריות כישראל, ולא ללמד שאין לדרוש בעריות לשלושה.

שוב אמרו, שענין זה, שאסור ללמד דיני עריות לשלושה תלמידים יחד, למד מהכתוב, "ושמרתם את משמרתי לבלתי עשות מחקות התועבות אשר נעשו לפניכם ולא תטמאו בהם אני ה' אלקיכם" (ויקרא י"ח ל), שכן שלושה נזכרו בכתוב הזה, "ושמרתם" שנים, "משמרת" אחד, ואמר הכתוב "לבלתי עשות מחקות התועבות", כלומר כשהם שלושה, לא ילמדו חוקות אלו.

אולם דחו זאת, שכן מצינו כתובים נוספים, שנאמר בהם "ושמרתם", ולא נדרשו כן, כגון "ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם מחלליה מות יומת כי כל העשה בה מלאכה ונזרתה נפפש ההוא מקרב עמיה" (שמות ל"א י"ד), וכן "ושמרתם את המצוות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את היום הזה לדתיכם חשת עולם" (שמות י"ב י"ז), וכן "ושמרתם את משמרת הקדש ואת משמרת המזבח ולא יהיה עוד קצף על בני ישראל" (במדבר י"ח ה').

ולפיכך אמר רב אשי, שרוב דיני עריות מותר ללמדם אף לרבים יחד, כמו את

שאר דיני התורה, ורק סתרי עריות, כלומר דיני עריות שאינם מפורשים בתורה, ולמידים מדרשות הכתובים, אין דורשים לשלושה יחד, ובכלל זה בתו מאנוסתו, ואם חמיו, ואם חמותו.

ואיסור זה למדוהו מסברא, שכן כששנים יושבים לפני הרב, ולומדים, אם אחד מהם נושא ונותן בהלכה עם רבו, חבירו מטה אזנו ושומע גם הוא את דבריהם, אבל כששלושה יושבים לפני הרב, אם אחד מהם נושא ונותן בהלכה עם רבו, השנים האחרים נושאים ונותנים זה עם זה, ואינם שומעים דברי הרב, ועלולים לבוא להתיר עריות שלא שמעו שהרב אסר.

ודוקא דרשות של דיני עריות אין דורשים בפני שלושה, כי אמרו חכמים שהעריות נפשו של אדם מחמדתם ומתאוה להם, וכל שלא ישמע שיש איסור בדבר, יש לחוש שיבוא להתיר, אבל בשאר דיני תורה אין לחוש לכך.

ואף שגם על הגזל אמרו שנפשו של אדם מחמדת ומתאוה לו, אין הדבר שווה לעריות, שהעריות, יצרו של אדם מתגבר עליו בכל זמן, גם כשאין לפניו ערוה שיש לו להיכשל בה, מה שאין כן הגזל, שיצרו של אדם מתגבר עליו, רק בשעה שבא מעשה לידו, ורואה אפשרות לגזול.

[דברים ד' ל"ב] כי שאל נא לְיָמִים ראשונים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנֶיךָ לְמִן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים אֶתְּךָ עַל הָאָרֶץ וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם וְעַד קִצָּה הַשָּׁמַיִם הַנְּהִיגָה כְּדָבָר הַגְּדוּל הַזֶּה או הַנְּשַׁמֵּעַ כְּמַהוּ.

אין דורשים במעשה בראשית לשנים

בענין השאלה על מה שארע בימים הראשונים, הם הימים של הבריאה, הנקראים מעשה בראשית, נאמר "כי שאל נא לְיָמִים ראשונים", כלומר, היחיד לבדו שואל, ואין שנים שואלים, ומכאן שאין הרב דורש במעשה בראשית לשני תלמידים יחד, אלא לאחד לבדו.

דברים שאין לשאול עליהם כלל

כל המסתכל בארבעה דברים, כלומר שואל ומתבונן בהם, רתוי לו כאילו לא בא לעולם, כלומר טוב ויפה היה לו, אם לא בא לעולם.^א ואלו הם:

א. מה למעלה. כלומר מה למעלה מרקיע שעל ראשי החיות.

ב. מה למטה. כלומר מה למטה מן הארץ.

ג. מה לפנים. י"מ מה לפנים, מה חוץ למחיצת הרקיע למזרח, הקרוי פנים. וי"מ מה לפנים, מה היה קודם לעולם.

ד. מה לאחור. י"מ מה לאחור, מה חוץ למחיצת הרקיע למערב הקרוי אחור. וי"מ מה לאחור, מה יהיה לאחונה.

מתחילה אמרו, שענין זה, שאין לשאול מה שהיה קודם לבריאה, למד מהכתוב, "כי שאל נא לְיָמִים ראשונים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנֶיךָ לְמִן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים אֶתְּךָ עַל הָאָרֶץ", כלומר רק מהימים הללו ואילך רשאי אתה לשאול,

^א ואומר אני ש"רתוי" לשון רחמנות, כלומר מרוחם הוא אם לא בא לעולם. ודוגמתו בתורת כהנים, "אל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים", ראויים היו להישרף, אלא שריתה הכתוב לאהרן. [רש"י].